

Nr 281.

Af herr **Persson** i Stockholm, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om åstadkommande af en statistik öfver arbetares och deras vederlikars lefnadsomkostnader.*

1893 års riksdag beslöt med anledning af en inom Andra kammaren väckt motion, att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för samlande, bearbetande och publicerande genom statens försorg af en svensk arbetsstatistik samt om framläggande för riksdagen af de förslag, som med anledning däraf kunde synas påkallade. På grund af denna skrifvelse anbefalldes Kungl. Maj:t k. kommerskollegium och statistiska centralbyrån att i ärendet afgifva utlåtande. Bemälda ämbetsverk gjorde en vidlyftig utredning af frågan samt afgafvo yttrande därom i oktober 1894. År 1896 gjorde Kungl. Maj:t framställning till Riksdagen om ett anslag af 27,000 kronor för anordnande af arbetarestatistik. Riksdagen biföll icke Kungl. Maj:ts framställning oförändrad men anslog dock 10,000 kronor för påbörjande af arbetsstatistiska undersökningar.

Därmed började äntligen här i landet de förut försummade arbetsstatistiska undersökningarna, hvilka sedan hafva årligen fortgått samt utvecklats, dels genom extra anslag, inom kommerskollegium, hvarigenom för det arbetsstatistiska arbetet en del intressanta undersökningar utförts och publicerats. Dessa undersökningars allmän- och samhällsnyttiga betydelse samt stora värde har betonats af Kungl. Maj:t i framställningar till Riksdagen samt af Riksdagen i dess skrivelser till Kungl. Maj:t, och detsamma har därjämte af en hvar socialt intresserad samhällsmedborgare konstaterats samt är

så allmänt och väl känt, att jag ej här behöfver vidare orda om den saken, utan kan jag inskränka mig till att blott påpeka och understryka behovet af att denna verksamhet ytterligare utvecklas och utvidgas.

Det är särskildt på *ett* område, som en sådan utveckling snarast möjligt, helst omedelbart, bör komma till stånd.

De hufvudsakligaste undersökningarna hittills i hvad gäller arbetarnas och med dem likställdas lefnadsvillkor, som af kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik företagits och bearbetats, ha gällt löne- och arbetsförhållanden samt hvad därmed närmast sammanhör. Arbetarnas *utgifter* för sitt uppehälle ha däremot mindre blifvit undersökta, och dock är klarhet häruti en nödvändig komplettering af kännedomen angående inkomstförhållandena för att en tillförlitlig vetskap skall erhållas om, *hur arbetareklassen verkligen lever*, på hvilken lefnadsstandard den står. Det enda, som åtgjorts härutinnan, är dels de undersökningar angående detaljpris på ett antal varuslag, som fortlöpande upptagas af kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik å 39 orter i riket, och hvaröfver lämnas månatliga öfversikter i afdelningens »Meddelanden». Varupriserna äro här framställda endast i absoluta tal och ordnade i tre grupper: »högsta», »lägsta» och »medelpris». Härutöfver har vid ett tillfälle för postverkets och telegrafverkets räkning af afdelningen verkställt en utredning rörande storleken af de allmänna lefnadsomkostnaderna för postpersonalen å 258 poststationsorter i riket. Härutöfver lär vid något tillfälle en viss begränsad undersökning ha gjorts för viss kategori af tjänstemän, men det har äfven inträffat, att framställningar från tjänstemän om dylika undersökningar, såsom vid statens järnvägar af Kungl. Järnvägsstyrelsen, blifvit afslagna.

Omnämnda detaljprisundersökningar äro helt visst behöfliga och nyttiga, hvadan det är att hoppas, att de regelbundet komma att fortfara, samt att de utvecklas dels till så stor *grundlighet* och fasthet som möjligt och dels till att minutvarupriserna upptagas på *större antal orter* än hvad hittills varit fallet. Något tillfredsställande material för belysning af problemet: *arbetarnas verkliga lefnadsstandard*, lämna dock icke dessa prisuppgifter, utan för bedömandet af den frågan måste så kallad *hushållsstatistik* upprättas. Det är i hvad gäller denna viktiga sida af arbetsstatistiken, som ännu ingenting är åtgjort.

I 1902 års statsverksproposition framhölls bland de frågor, som

borde ägnas undersökning och utredning, äfven den om *arbetarnas utgifter för sitt uppehälle*, och kommerskollegium framhöll äfven i sitt yttrande vikten af sådana undersökningar, samt betonade att sådana undersökningar borde göras genom utdrag ur arbetarnas egna anteckningar om sina utgifter. Den kommitté, som af kollegium år 1902 tillsattes för utarbetande af plan angående det arbetsstatistiska arbetets anordnande under år 1903, yttrade sig äfven angående nämnda undersökningar samt framhöll de svårigheter, som voro förenade med åstadkommande af det för arbetet i fråga erforderliga materialet.

»Det torde nämligen», framhöll kommittén, »vara mindre vanligt, att en arbetarfamilj förer hushållsbok, och äfven om anteckningar göras om inkomster och utgifter, lära dessa knappast föreligga i en sådan form och vara förda med sådan fullständighet, att en exakt förbrukningsstatistik därpå kan grundas. Enda utvägen synes därför vara, att ett antal husmödrar intresseras att föra noggranna anteckningar om familjens inkomster och utgifter under ett helt år samt förses med lämplig räkenskapsbok och meddelas muntliga förklaringar rörande sättet för anteckningarnas förande. Detta grannliga värf kan endast anförtros åt ombuden eller möjligen andra särskildt utsedda och instruerade personer, som äga nära kännedom om arbetarbefolkningen på platsen samt åtnjuta denna befolknings förtroende.

Kommitterade, som ansett en undersökning af dessa förhållanden *vara af stor betydelse, särskildt för nödig jämförelse med lifsmedelprisens växlingar*, hafva utarbetat förslag till hushållsbok, hvarvid till förebild valts de i Danmark för samma ändamål använda. Dock har det ej syntts nödigt att, såsom skett i vårt grannland, uppställa olika hushållsböcker för stads- och landarbetare, utan har man trott sig kunna använda samma hushållsbok för alla olika slags arbetare. Hushållsboken torde därför böra göras jämförelsevis utförlig för att kunna motsvara förhållandena på alla olika orter. Kommitterade hafva äfven af principiella skäl ansett en mera detaljerad uppställning fördelaktig, emedan hvarje post lättare kan införas, om för densamma särskild plats är anvisad, under det att allmänt hållna grupperubriker synas mer ägnade att missförstås.

Då arbetet med dessa böckers noggranna förande för de allra flesta husmödrar torde falla sig rätt besvärligt, oaktadt det för dem borde vara af direkt intresse, synes det vara nödvändigt afse ett

belopp af förslagsvis 10 kronor för enhvar, som aflämnar fullständigt förd hushållsbok.

Enär emellertid för en verkligt representativ undersökning af denna art i vårt vidsträckta och i många hänseenden olikartade land måste erfordras ett ganska betydande antal hushållsböcker, skulle omkostnaderna för primäruppgifternas insamlande sålunda blifva rätt afsevärda. En dylik förbrukningsstatistik kan därför ej med de medel och arbetskrafter, som nu finnas för arbetsstatistiken disponibla, tänkas återkomma annat än med längre mellanrum, utan torde lämpligen böra vid tillfälle tagas till föremål för en särskild undersökning, om *möjligt redan under nästkommande år*.

Längre fram i sitt yttrande betona nämnda kommitterade vidare, att de »af många skäl äro öfvertygade om önskvärdheten af att detta spörsmål (undersökning af arbetarnas utgifter för sitt uppehälle) snarast möjligt undersökes». Trots detta uttalande, till hvilket kommerskollegium anslutit sig och fastän hela sju år förflutit sedan dess, har någon undersökning af nämnda slag på grund af brist på medel och arbetskraft ännu ej kommit till stånd.

I utlandet har man sedan länge sysslat med hushållsstatistik. På uppdrag af *belgiska* statistiska centralbyrån anställdes redan på 1850-talet undersökningar bland belgiska arbetarefamiljer och år 1855 utkom en redogörelse härom. Denna undersökning blef sedan föremål för en grundlig bearbetning af chefen för Sachsens statistiska byrå, d:r Ernst Engel, hvilken på grund af dessa bearbetningar fastslagit vissa universella regler rörande konsumtionsutvecklingen i skilda inkomstställningar, af stort värde. Under de sistförflutna 30 åren ha i ett flertal länder företagits statistiska undersökningar angående arbetarehushållens budget, dels af enskilda personer och institutioner, såsom arbetsgifvare- och arbetareorganisationer m. fl. och dels samt framförallt af offentliga ämbetsverk. Så har *För-enta Staternas* arbetsbyrå företagit budgetsundersökningar med resultat, som föreligga i publikationer af 1890, 1891 och 1903, den sista omfattande uppgifter från öfver 25,000 familjer. Statens statistiska byrå i *Danmark* företog år 1897 en dylik undersökning i 45 städer och 405 landskommuner, och i vissa tyska stater äro liknande undersökningar gjorda. Slutligen må nämnas, att *Stockholms stads statistiska kontor* upptagit och bearbetat en intressant statistik från ett antal hushåll i Stockholm, hvars resultat föreligger i en stor publikation »Statistisk undersökning rörande lefnadskostnaderna i Stock-

holm åren 1907—08». Den metod, som Stockholms statistiska kontor följde för upptagande af statistiken, och hvilken bestod uti utlämnande af hushållsböcker till ett antal familjer, hvori familjen under ett år införde sina inkomster och utgifter med specialiserad uppgift om ej blott utgifternas art utan därjämte alla de inköpta föremålens art, kvantitet, pris m. m., synes ha slagit väl ut. Af 270 böcker återkommo efter årets slut 184, hvaraf 177 voro förda i sådant skick, att de kunde godkännas. Angående resultatet i öfrigt hänvisar jag till den omnämnda publikationen.

Vägende uttalanden till förmån för att genom statens försorg bör upptagas och belysande bearbetas af såvidt möjligt omfattande och grundlig hushålls- och budgetsstatistik i hvad gäller arbetarnas och vederlikars lefnadsomkostnader kunna anföras från flera och olika håll inom samhället. Jag påminner i detta afseende bland annat om den framställning, som förra hösten därom gjordes till Kungl. Maj:t från *Sveriges Industriförbund*, och hvilken framställning af Kungl. Maj:t remitterats till kommerskollegium. Syftet med hushållsbudgetsstatistiken är att utröna lefnadsättet samt konsumtionens kvantitet, kvalitet och ändamålsenlighet inom de samhällsklasser och å de olika orter, där statistiken upptages. Denna statistik gör det möjligt att bedöma reallönens storlek under skilda perioder och på skilda platser, hvilket är af ofantligt stort värde, ej minst på den grund att uppgörelserna om arbetslönerna numera synas tendera till att af vederbörande organiserade parter göras upp för alla orter inom riket genom förhandlingar, som föras af organisationernas hufvudstyrelser eller af ett *fåtal* delegerade. Genom att så noggrannt som möjligt lära känna hur utgifterna för uppehållet fördelas vinnas dessutom många goda erfarenheter för menige man, hvilka helt visst verka i den riktningen, att lefnadsättet i allmänhet blir mera ändamålsenligt, hushållen i allmänhet blifva bättre skötta, hvarigenom det allmänna välståndet höjes.

Att kommerskollegii uppmärksamhet varit riktad på frågans stora betydelse har jag förut påvisat, och orsaken till att ännu ingenting blifvit åtgjordt synes mig framgå af kommerskollegii skrifvelse af den 4 sistlidne november till Kungl. Maj:t, hvori det bland annat heter: »På grund af mängden afdelningen sålunda påhvilande utredningsarbeten har, såsom redan anförts i kollegii underdåniga utlåtande af 9 november 1909, planerandet af någon ny större arbetarestatistisk specialundersökning först under senare delen af

innevarande år kunnat taga sin början. Bland flera ämnen, som därvid företrädesvis synts kollegium böra komma i betraktande, har kollegium äfven nu, liksom vid flera föregående tillfällen, haft sin uppmärksamhet fästad på önskvärdheten af att i görligaste mån utredningar komma till utförande beträffande dels arbetares af olika kategorier och inom olika delar af riket utgifter för sitt uppehälle (lefnadsomkostnadsundersökningar) och dels den omfattande kooperativa rörelsen af olika slag. Upptagandet af förstnämnda ämne såsom föremål för en arbetsstatistisk specialundersökning, hvilken tidigare vid ett par tillfällen varit allvarligt ifrågasatt, och för hvilket ändamål redan år 1903 inom kollegium utarbetats ett första förslag, synes det kollegium, med hänsyn till å ena sidan de för det statistiska arbetet afsedda anslagens begränsning och karaktär och å andra sidan de med en dylik undersökning, särskildt i vårt land, förenade afsevärda kostnader, arbeten och tidsutdrägt, allt fortfarande icke kunna komma till utförande, såvida icke ett särskildt större anslag för ifrågavarande ändamål ställes till förfogande. Emellertid har kollegium, på grund af ämnets stora vikt och på kollegii genom Sveriges industriförbunds nyligen till Eders Kungl. Maj:t gjorda framställning om en hela landet omfattande budgetsundersöknings snara anordnande ej mindre för olika inkomstklasser än för olika yrken o. s. v., hvilken framställning Eders Kungl. Maj:t den 27 nästlidne oktober remitterat till kollegium för yttrandes afgifvande, gått i författning om utarbetande af en förberedande plan för en ingående sådan undersökning samt verkställande af en närmare beräkning af de kostnader, som krävas för dess utförande. Först i början af nästkommande år torde kollegium dock vara färdigt att afgifva slutligt utlåtande i ämnet.»

Häraf framgår, att kommerskollegium anser frågan af största vikt. Enligt hvad jag efter förfrågningar å kommerskollegium erfarit, läser den i ofvan anförda skrifvelse omförmälda planen snart vara färdig att föreläggas Kungl. Maj:t. För sju år sedan förelades, som ofvan påpekats, äfvenledes en plan från kollegium, och jag har ofvan visat, att förslag förelåg att redan år 1904 företaga den omnämnda hushållsbudgetsundersökningen. Den har dock ej ännu kommit till stånd.

Såsom förhållandena utvecklas bör den viktiga undersökningen nu ej längre få uppskjutas utan omedelbart komma till stånd samt utföras i hela den omfattning, som är nödvändigt för erhållande af

en så klar inblick som möjligt på det viktiga sociala område, det här gäller.

På grund af hvad jag sålunda anfört yrkas vördsamt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t *snarast möjligt* ville fastställa plan för en omfattande hushålls- och budgetsstatistik rörande arbetarnas och vederlikars utgifter för lifsuppehållet samt till Riksdagen inkomma med förslag om beviljande af nödiga medel för nämnda undersökningar.

Stockholm den 6 februari 1911.

Sven Persson.